

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора фармацевтичних наук, професора,
професора кафедри організації та економіки фармації Національного
фармацевтичного університету**

Панфілової Ганни Леонідівни

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертаційної роботи**

Бекетової Маргарити Сергіївни

**«Науково-практичне обґрунтування соціально-фармацевтичної
складової паліативної допомоги дітям»,**

**подану до спеціалізованої вченої ради ДФ 64.605.064 Національного
фармацевтичного університету МОЗ України, утворена наказом**

Національного фармацевтичного університету

**№ 32-Адм від 01.05.2023 р. для розгляду та проведення разового захисту
дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань - 22
«Охорона здоров'я», за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація**

Актуальність теми дисертації. На сьогодні паліативна допомога в Україні та світовій практиці визначається як комплекс послуг, що надається пацієнтам з невиліковним захворюванням, а також членам їх родин, які спрямовані на вирішення широкого кола проблем, в т. ч. медико-соціального й економічного напрямку. В організації комплексної паліативної допомоги задля задоволення потреб невиліковно хворої дитини, першочерговим завданням є надання ефективної медичної та фармацевтичної допомоги з метою покращення якості її життя, а також забезпечення гідних умов розвитку та подальшої соціалізації.

Аналізуючи сучасний соціально-економічний стан розвитку країни, ефективність процесів реформування вітчизняної охорони здоров'я й фармації, а також існуючі підходи з надання фармацевтичної допомоги та послуги дітям, які потребують паліативних послуг, можна зробити висновок про необхідність глибокої модернізації системи організації медико-соціальної допомоги, що надається зазначеній групі хворих. Відповідно до вищевикладеного, наукові дослідження з розробки організаційно-економічних та соціально-орієнтованих підходів щодо надання

фармацевтичної допомоги та послуги дітям, які потребують паліативної допомоги, а також членам їх родин є актуальними та обґрунтованими.

У дисертаційній роботі досліджуються питання ефективного впровадження науково обґрунтованих підходів щодо функціонування соціально-фармацевтичної складової паліативної допомоги дітям з паралітичними синдромами, які потребують відповідної допомоги. Приділяється увага аналізу сучасного стану організації надання зазначеній групі хворих, фармацевтичної допомоги та послуги у світі та в Україні, а також висвітлюються основні проблеми медико-соціальної підтримки дітям, які потребують паліативної допомоги та ролі фармацевтів у зазначеному процесі.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану комплексної науково-дослідної роботи Національного фармацевтичного університету «Організація фармацевтичної справи, менеджмент і маркетинг у фармації», шифр державної реєстрації 0103U000479

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

Методи та обсяг дисертаційних досліджень Бекетової М. С. адекватні та за змістом відповідають завданням, що були поставлені на початку досліджень. Дисертаційна робота виконана відповідно до сучасного наукового рівня наукових досліджень, що проводяться науковцями у фармації з організаційно-економічного й соціально-економічного напрямку. Достовірність наукових положень не викликає сумніву, висновки та практичні рекомендації підтверджуються репрезентативністю вихідних даних, що представлені у роботі.

Загальні висновки до дисертації викладені чітко, стисло і повністю відображають мету, завдання досліджень та результати проведеної роботи. Використані методи досліджень відповідають поставленим на початку виконання роботи завданням, сучасним вимогам та в цілому формують

основу наукової інтерпретації отриманих результатів. Все вищенаведене дозволяє стверджувати про вагому теоретичну та практичну значимість отриманих результатів дисертаційної роботи.

Представлені дисертантом результати достатньо оприлюднені в матеріалах науково-практичних конференцій, форумів, а також у фахових виданнях різного рівня цитування.

Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи.

Дисертація оформлена відповідно до наказу МОН України № 40 від 21.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», є структурованою та складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних скорочень, вступу, основної частини у чотирьох розділах, загальної методики та опису основних методів досліджень, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, окреслено зв'язок роботи з науковими планами, сформульовано мету, завдання, представлені об'єкт і предмет дослідження, наведено перелік використаних методів дослідження, які використовувалися для досягнення поставленої в дисертаційній роботі меті, окреслено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, відзначено особистий внесок здобувача, представлено перелік науково-практичних конференцій, де були оприлюднені результати проведених дисертаційних досліджень.

Перший розділ дисертаційної роботи Бекетової М. С. присвячено дослідженню процесів становлення та розвитку паліативної допомоги дітям в Україні та закордоном. Розглянуто існуючі практичні підходи з надання паліативної допомоги дітям у сучасній охороні здоров'я. Систематизовані складові, окреслені особливості та фактори, які впливають на ефективність надання паліативної допомоги дітям.

Досліджено існуючі підходи, які використовуються в аналізі та визначенні показників потреби у паліативній допомозі та відповідному фармацевтичному забезпеченні вищезазначених груп хворих, проаналізовані

медико-фармацевтичні характеристики та принципи фармакокорекції симптомів у дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги.

У *другому розділі* дисертаційної роботи окреслені мета, завдання досліджень, а також описані ті методи, що були використані в дисертаційній роботі. Наведено характеристику об'єкту та предмету дослідження. Опрацьовано загальну методику досліджень, обґрунтовані основні етапи їх проведення на підставі наукового аналізу взаємозв'язків основних напрямів проведення роботи.

У *третьому розділі* дисертації наведено результати дослідження практики та міжнародного досвіду фармацевтичного забезпечення пацієнтів з паліативним статусом та визначено перспективні напрями імплементації фармацевтичних послуг у сфері надання паліативної допомоги дітям в Україні. Здійснено дослідження сучасного стану нормативно-правового регулювання організації надання паліативної допомоги дітям в Україні. За результатами аналізу запропоновано напрями удосконалення вітчизняного законодавства з питань організації та надання паліативної допомоги зазначеній групі хворих.

Здійснено аналіз епідеміологічних, соціально-демографічних та клініко-анамнестичних показників дітей з паралітичними синдромами, які потребували паліативної допомоги. У структурі захворюваності визначено превалювання хвороб, що супроводжуються ураженням центральної нервової системи. Наведено результати аналізу клініко-анамнестичних даних та медико-демографічну характеристику вибіркової групи дітей з паралітичними синдромами.

За результатами аналізу сучасних підходів до розрахунків потреби у паліативній допомозі дітям, а також критеріїв для призначення паліативного догляду розроблено методику загальної кількісної оцінки наявних симптомів, визначено кількість та ступінь важкості цих симптомів у досліджуваній групі дітей.

У четвертому розділі дисертаційної роботи представлено результати дослідження сучасного стану й проблем організації надання медико-соціальної та фармацевтичної допомоги дітям з паралітичними синдромами, які потенційно мають потребу у паліативній допомозі, а також їх родинам. Визначено основні причини недостатнього рівня фармацевтичного забезпечення дітей з паліативним статусом, яке гарантоване державою в Україні.

Досліджено думки фахівців охорони здоров'я щодо оцінки сучасної ролі та функцій фармацевтів при наданні паліативної допомоги дітям в Україні. Обґрунтовано необхідність участі фармацевтів у впровадженні міждисциплінарній моделі надання паліативної допомоги дітям та визначено основні напрями ефективного партнерства медичних та фармацевтичних фахівців у цьому напрямку.

Досліджено рівень поінформованості з питань організації та надання паліативної допомоги у здобувачів фармацевтичної освіти відповідно до визначених спеціальних професійних компетентностей. Встановлений недостатній рівень теоретичних знань у здобувачів фармацевтичної освіти щодо особливостей надання паліативної допомоги. Науково обґрунтована необхідність впровадження відповідних освітніх заходів для підвищення рівня обізнаності та формування комплексу практичних навичок у фахівців фармації у сфері організації надання фармацевтичної допомоги та послуги дітям, які потребують паліативної допомоги, а також членам їх родин або їх піклувальникам.

Науково обґрунтовано необхідність впровадження раціональних моделей надання фармацевтичних послуг в організації паліативної допомоги дітям, які засновані на засадах професійних та соціально-орієнтованих компетентностей фармацевтів. Визначено функції, завдання фармацевтів, основні складові фармацевтичних послуг та запропоновано сучасні підходи з впровадження зазначених послуг у комплекс заходів з надання паліативної допомоги дітям.

П'ятий розділ дисертації присвячено розробці науково-практичних рекомендації з оптимізації фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги. Досліджено сучасний стан фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги. Запропоновано науково-обґрунтовані підходи з формування індивідуальної потреби у лікарських засобах та дотримання раціональної фармакотерапії. Здійснено аналіз споживання лікарських засобів, соціально-економічної доступності препаратів, що використовуються у фармакотерапії дітей з паралітичними синдромами. Проведено порівняльний аналіз наявності лікарських засобів на вітчизняному та фармацевтичних ринках інших країн. Обґрунтовано науково-прикладні підходи до впровадження фармацевтичної складової паліативної допомоги дітям з паралітичними синдромами у вітчизняну систему охорони здоров'я.

Обґрунтовано перелік лікарських засобів для реімбурсації вартості їх споживання в організації фармацевтичного забезпечення дітям з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги. Систематизація проведених досліджень знайшла своє відображення у запропонованих організаційно-економічних та соціально-орієнтованих підходах щодо підвищення ефективності фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги.

Наукова новизна результатів дослідження.

Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є значущими для науки та практики. Робота є експериментальним дослідженням, за результатами якого обґрунтовано необхідність формування та впровадження соціально-фармацевтичної складової паліативної допомоги дітям.

Дисертантом запропоновано організаційно-економічні та соціально-орієнтовані підходи до надання фармацевтичної допомоги та послуги дітям з паралітичними синдромами, що потребують паліативної допомоги, з

урахуванням впливу комплексу факторів, а саме: соціально-економічних, епідеміологічних, медико-фармацевтичних, маркетингових тощо.

Дисертантом представлено сучасне бачення ролі та завдань фармацевтів при організації надання фармацевтичної допомоги та послуги дітям, які потребують паліативної допомоги.

Запропоновано науково-обґрунтовані підходи до удосконалення компоненти освітніх програм, які використовуються у підготовці фармацевтичних кадрів з питань організації та надання паліативної допомоги.

За даними систематизації проведених комплексних досліджень (організаційно-економічних, клініко-економічних, маркетингових та ін.) запропоновано перелік лікарських засобів, який рекомендовано до включення в програми реімбурсації вартості надання фармацевтичної допомоги дітям з паралітичними синдромами, що потребують паліативної допомоги.

За результатами дисертаційних досліджень отримали подальший розвиток: організаційно-економічні, нормативно-правові, медико-соціальні, маркетингові, клініко-економічні підходи щодо організації надання фармацевтичної допомоги дітям з паралітичними синдромами, що потребують паліативної допомоги.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані науково-практичні розробки створюють теоретичне та практичне підґрунтя для удосконалення фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги за умов існуючого ресурсного забезпечення охорони здоров'я та соціальних потреб пацієнтів та їх родин.

Практичне значення дисертаційної роботи підтверджено впровадженням науково-методичних рекомендацій щодо розробки та обґрунтування соціально-фармацевтичних засад організації надання паліативної допомоги дітям у

діяльність закладів охорони здоров'я, інших державних установ охорони здоров'я та освітній процес медичних та фармацевтичних закладів вищої освіти.

Повнота викладу основних наукових положень, висновків в опублікованих працях.

За матеріалами дисертації опубліковано 13 наукових робіт, у т. ч. 6 статей у наукових фахових виданнях, з них 1 у науковому виданні, що індексується наукометричною базою Scopus, 6 тез доповідей, 1 методичні рекомендації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота виконана належним чином, обрана тема є актуальною, а результати дослідження мають теоретичну та практичну значимість. Проте необхідно висловити деякі зауваження та побажання, що виникли у процесі рецензування:

1. У розділі 2, підрозділі «2.2 Загальна методика проведення дисертаційних досліджень та методи вирішення завдань» представлена загальновідома інформація, що стосується статистичної обробки даних. Так, для оцінки динаміки змін показників приведені розрахункові формули, які є зайвими. Достатнім було б вказати які саме показники були розраховані у роботі.
2. У Розділі 5 задля оцінки фактичного стану фармацевтичного забезпечення дітей, які потребують паліативної допомоги в умовах спеціалізованих закладів охорони здоров'я був використаний формальний підхід щодо визначення статусу препаратів у VEN-аналізі. Враховуючи ті проблеми, які були окреслені дисертантом у розділі 3 у сфері законодавчого та нормативно-правового регулювання обігу препаратів, що використовуються у наданні паліативної допомоги хворим, які досліджуються доцільним було б використання експертного підходу або застосування обох підходів з наступним порівнянням отриманих результатів.
3. У підрозділі 5.4 «Обґрунтування науково-прикладних підходів до впровадження фармацевтичної складової паліативної допомоги дітям з паралітичними синдромами у вітчизняну систему охорони здоров'я» автором представлені результати систематизації проведених досліджень. Проте, опис

та аналіз зазначених підходів потребує більшої деталізації. У рис. 5.12 необхідно було представити послідовність реалізації етапів впровадження розроблених організаційно-економічних та соціально-орієнтованих підходів щодо удосконалення фармацевтичного забезпечення дітей, що потребують паліативної допомоги. Враховуючи інформацію, яка представлена у рис. 5.12 більш доцільно було б його назвати: «Характеристика основних етапів та послідовність їх реалізації на шляху впровадження сучасних організаційно-економічних та соціально-орієнтованих підходів удосконалення фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги»

При ознайомленні з дисертаційною роботою виникли запитання, які доцільно обговорити в ході наукової дискусії:

1. Викликає питання відсутності інформаційної складової, яка повинна функціонувати на етапі «Формування переліку ЛЗ у системі реімбурсації відповідно до потреб» (підрозділ 5.4., рис.5.12) та за якою здобувач приводив ґрунтовні дослідження, що представлені у дисертаційній роботі.
2. Враховуючи той факт, що значна частка препаратів, які споживались хворим саме у спеціалізованих закладах охорони здоров'я залишається дискусійним питання використання не закупівельних, а роздрібних цін у відповідних розрахунках споживання ліків (Додаток М).

Загальний висновок.

У цілому дисертаційна робота Бекетової Маргарити Сергіївни є завершеною працею, в якій представлені організаційно-економічні та соціально-орієнтовані підходи з підвищення ефективності фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги, а також наукове обґрунтування необхідності впровадження соціально-фармацевтичної складовою у процесі надання фармацевтичної допомоги та послуги зазначеним групам хворих.

Дисертація Бекетової М. С. за темою «Науково-практичне обґрунтування соціально-фармацевтичної складової паліативної допомоги

дітям» (науковий керівник – кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри соціальної фармації Кубарева І. В.) та наукові праці, у яких досягнута мета та вирішені основні завдання дослідження є закінченим науковим дослідженням, у якому отримані нові науково-обґрунтовані результати. Під час розгляду дисертаційної роботи не було виявлено порушень академічної доброчесності.

Отже, можна зробити висновок, що дисертаційна робота «Науково-практичне обґрунтування соціально-фармацевтичної складової паліативної допомоги дітям» повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Бекетова Маргарита Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я», за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація».

Рецензент

доктор фармацевтичних наук, професор,
професор закладу вищої освіти
кафедри організації та економіки фармації
Національного фармацевтичного університету

Ганна ПАНФІЛОВА

Підпис проф. Ганни ПАНФІЛОВОЇ засвідчую

В.І. Дверницька

В.І. Дверницька